

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

Commissie voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland

Eerste vergadering te Brussel (19 en 20 September 1947)

Ten allen kante groeien de initiatieven om in de grootst mogelijk mate de toenadering tussen Nederland en België te verwezenlijken.

Van officiële zijde werden reeds zeer belangrijke resultaten bereikt. De Nederlandse en Belgische regeringen hebben tijdens hun verblijf te Londen de basis gelegd van een zeer innige samenwerking tussen beide landen en deze samenwerking is sedert de bevrijding op snelle wijze uitgebouwd geworden.

Het recht is de spiegel van de beschaving: gelijkaardige opvattingen en gemeenschappelijk streven naar eenzelfde ideaal dienen bij twee volken vooral in het recht hun weerklank te vinden. Reeds sedert geruime tijd groeide de belangstelling van de Nederlandse en Belgische juristen voor het recht van het naburig land en eerste contacten werden aangeknoopt op de Vlaamse Rechtskundige Congressen en op de vergaderingen der Nederlandse Juristenvereniging. Het bleef echter alles zeer sporadisch en er kon in de vooroorlogse periode niet van een werkelijke samenwerking tussen Nederlandse en Belgische juristen gesproken worden. Dit werd in de beide landen door velen betreurd en reeds in 1939, enkele maanden vóór onze beide landen in de oorlog zouden betrokken werden, had te Brussel, naar aanleiding van het heuglijk bezoek van Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden aan de Belgische hoofdstad, een vergadering plaats tussen vooraanstaande rechtsgeleerden van Nederland en België. Deze vergadering werd gehouden in het ministerieel hotel van de heer De Vleeschauwer, toenmalig Minister van Koloniën. Van Nederlandse zijde waren er tegenwoordig : de zeer betreunde Prof. Paul Scholten, Prof. Meijers, Mr Donner, de

tegenwoordige president van de Hoge Raad der Nederlanden; van Vlaamse zijde: Prof. Van Dievoet, Mr Orban, onze tegenwoordige Minister van Landbouw, en enkele andere juristen.

Toen werd de beslissing genomen een commissie samen te stellen, die voor taak zou hebben op grondige wijze de vergelijkende studie te maken van het positief recht, zoals het in beide landen in voege was en na te gaan op welke gebieden zou kunnen gestreefd worden naar meer eenvormigheid tussen de beide rechtstelsels.

Het oorlogsgebeuren en de bezettingsjaren hebben dit gelukkig initiatief belet vorm aan te nemen.

Het kon niet anders of de intense toenadering, die tussen Nederland en België is vastgesteld geworden sedert de bevrijding, moest een inniger samenwerking op het gebied van het rechtswezen voor gevolg hebben en thans is dan ook op definitieve wijze een commissie samengesteld geworden voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland.

Deze commissie is uitsluitend opgericht geworden door privaats initiatief. In België is het vooral Prof. E. Van Dievoet geweest — die sedert zovele jaren zo actief geijverd heeft voor samenwerking tussen Vlaamse en Nederlandse juristen en wiens boek over de vergelijkende evolutie van doctrine en rechtspraak in de beide landen zulke reusachtige invloed heeft gehad — die gezorgd heeft voor het tot stand komen van de commissie. In Nederland is het Prof. Meijers, uit Leiden, die het initiatief heeft genomen.

Deze commissie is ingedeeld in drie afdelingen : een voor staatsrecht en administratief recht, een

voor strafrecht en strafvordering, een voor privaatrecht, die tegelijkertijd het burgerlijk recht, het handelsrecht en het burgerlijk procesrecht omvat.

De commissie is samengesteld op de volgende wijze :

I. *Staatsrecht en administratief recht* : Prof. Mr R. Kranenburg, Mr S. J. R. de Monchy, Prof. Mr C. W. van der Pot, Prof. Maurice Orban, Mr René Victor, Prof. Frans De Visschere, Prof. A. Mast.

II. *Strafrecht en strafvordering* : Mr J. Donner, Mevr. Prof. Mr D. Hazewinkel-Suringa, Prof. Mr W. P. J. Pompe, Prof. Leon Cornil, Prof. H. Bekaert, Prof. J. Rubbrecht.

III. *Privaatrecht* : Prof. Mr E. M. Meijers, Prof. Mr R. P. Cleveringa, Prof. Mr Ph. A. N. Houwing, Prof. Mr J. Offenhaus, Mr L. E. H. Rutten, Mr A. F. Visser van Yzendoorn, Prof. E. Van Dievoet, Prof. L. Fredericq, Prof. A. Kluyskens, Mr Raoul Hayoit de Termicourt, Prof. Henri De Page, Prof. R. Dekkers, Prof. J. Van Houtte.

Op 19 en 20 September 1947 had de eerste vergadering van de commissie plaats te Brussel. In elk van de secties was een bepaald onderwerp aan de dagorde gesteld en dit onderwerp was voorbereid geworden door twee praeadviezen — een door een Nederlands en een door een Belgisch jurist — waarin een synthetisch overzicht werd gegeven van de positieve wetgeving, zoals deze bestaat in elk van beide landen.

In de sectie van het staatsrecht en het administratief recht was als onderwerp gekozen geworden « De juridische vorm van de gemeentelijke en provinciale bedrijven », waarvoor praeadviezen werden uitgebracht door Mr S. J. R. de Monchy en Prof. Dr Frans De Visschere.

In de sectie van het burgerlijk recht werd over het onderwerp « De regeling der rechtspersonen » respectievelijk door Prof. Mr E. M. Meijers en Prof. E. Van Dievoet gepraeadviseerd.

In dezelfde sectie werd voor het handelsrecht als onderwerp behandeld « De handelszaak » met praeadviezen van Prof. Mr J. Offerhaus en Prof. L. Fredericq.

En eindelijk in de sectie van het strafrecht werd gepraeadviseerd over het onderwerp « De psychopathen in het strafrecht », voor Nederland door Prof. Mr W. P. J. Pompe en voor België door Prof. L. Cornil en Prof. J. R. Rubbrecht.

Deze verschillende praeadviezen vormen uiterst belangrijke en zeer waardevolle studiën, op prachtige wijze uitgegeven door de uitgevers-maatschappij Tjeenk Willink, te Zwolle.

Op de openingszitting van 19 September waren op een paar uitzonderingen na al de leden van de commissie aanwezig en de heer Minister van Justitie, Paul Struye, had de commissie de eer aangedaan haar openingszitting met zijn tegenwoordigheid op te luisteren.

Tot voorzitters van de commissie werden Prof. E. Van Dievoet en Prof. E. M. Meijers, respectievelijk voor België en Nederland aangesteld.

Er werden door de beide voorzitters en ook door de heer Minister van Justitie, merkwaardige redevoeringen uitgesproken om het belang te doen uit-

schijnen van de werkzaamheden der commissie. Wij zijn zo gelukkig aan onze lezers de tekst van deze drie zo uiterst gewichtige toespraken te kunnen mededelen.

In de namiddag en de volgende dag vergaderden de secties. In elk van deze afdelingen had een zeer geanimeerde en bijzonder interessante gedachtenwisseling plaats over de onderwerpen waarover de praeadviezen waren uitgebracht geworden, terwijl op de algemene vergadering van Zaterdag namiddag de verschillende rapporteurs der afdelingen verslag uitbrachten over de werkzaamheden hunner sectie.

Deze verslagen lieten blijken dat, alhoewel de kansen tot unificatie van sommige gedeelten van het recht in Nederland en België voorzeker zullen stoten op belangrijke moeilijkheden, er toch vele gebieden zijn waarop samenwerking uitstekend mogelijk is en waarbij kan voorzien worden dat de werkzaamheden van de commissie uiterst nuttige inlichtingen zullen kunnen verstrekken aan de wederzijdse regeringen, om stilaan in steeds groter mate tot gelijkvormigheid in het recht te komen.

Het bleek ook uit deze verslagen hoe nuttig het was dat zowel de Nederlandse als Belgische juristen op grondiger wijze werden ingelicht over het positief recht en de rechtspractijk in het naburig land. Deze grondige kennis is inderdaad de voorwaarde tot eventuele latere unificatie.

Alhoewel de commissie zich geen overdreven illusies maakt aangaande de mogelijkheid van onmiddellijke verwezenlijkingen, hebben toch al de aanwezigen op de stelligste wijze de overtuiging opgedaan dat in de toekomst, door grondige studie van de wederzijdse rechtssystemen, door vergelijking van gelijkaardige tendenzen, die in het positief recht te ontdekken zijn, en door wetenschappelijke discussie betreffende de mogelijkheid van unificatie, de commissie in de verhouding van de beide landen een zeer gewichtige rol zal kunnen spelen.

Er werd op de slotvergadering beslist dat de volgende bijeenkomst van de commissie zal gehouden worden te Amsterdam, in de maand Mei aanstaande.

Wij kunnen de Belgische juristen niet genoeg aanzetten om kennis te nemen van de belangrijke praeadviezen die als basis voor de besprekingen van de commissie hebben gediend.

Het is ook de bedoeling van het bestuur een jaarboek uit te geven, waarin verslag zal uitgebracht worden over de besprekingen en waarin alle wetenswaardigheden betreffende de activiteit van de commissie zullen worden vermeld.

Eindelijk is er ook besloten geworden dat er in het jaarboek een summiere bibliographie zal verschijnen van de belangrijkste juridische werken in beiden landen, die voor de juristen van het andere land ter eerste oriëntering volstrekt onontbeerlijk zijn.

Er dient een zeer warme hulde gebracht te worden aan de pioniers van deze toenadering, waarbij in de eerste plaats Prof. E. Van Dievoet en Prof. E. M. Meijers dienen genoemd te worden en het laat geen twijfel dat hun initiatief zal uitgroeien tot interessante verwezenlijkingen.

René Victor.

Wij laten hieronder de redevoeringen volgen, die gehouden werden op de openingszitting van de Commissie, in de volgorde waarin zij werden uitgesproken.

* * *

Rede van Prof. E. Van Dievoet

Excellentie,
Hooggeachte Collega's,
Dames en Heren,

Met grote voldoening verklaar ik geopend de eerste sessie van de *Commissie voor de vergelijkende studie van het Recht van België en Nederland*.

Hartelijk heet ik U welkom, rechtsgeleerden uit onze beide landen, die met zoveel eensgezinde bereidwilligheid, onze oproep hebt beantwoord. Zeer speciaal begroet ik onze leden uit het Noorden, die, spijs de bezwaren, welke buitenlandse reizen nog steeds met zich brengen, bijna voltallig aanwezig zijn.

U, Mijnheer de Minister, is de Commissie bijzonder dankbaar voor de eer, die U haar, door uw aanwezigheid hebt willen bewijzen. Wij zien hierin, alsook in de woorden, die U ons straks zult toespreken, een sterke aanmoediging. De Commissie is een vrucht van het private initiatief en verlangt zichzelf te blijven. Niettemin kan haar werk niet gedijen zonder het waarderend begrijpen en de steun van onze regeringen. Uwe medewerking, reeds bij de aanvang van onze werkzaamheden, is voor ons een kostbaar pand, waarvoor wij U onze grote erkentelijkheid betuigen.

Dat de Nederlandse en de Belgische regering in onze onderneming belangstellen, blijkt verder hieruit, dat zij ieder twee bevoegde ambtenaren hebben afgevaardigd, om onze besprekingen te volgen: het is mij aangenaam hen uit te nodigen ook aan onze beraadslagingen actief te willen deelnemen.

Een bijzonder woord van dank richt ik ten slotte tot de Technische Commissie, ingesteld ter uitvoering van het Nederlands-Belgisch Cultureel Accoord. Ik was in de gelegenheid de belangstelling der Technische Commissie op te wekken voor onze arbeid. Het onthaal was gunstig en dadelijk efficiënt: laat ik het onomwonden zeggen, dat de steun van de Technische Commissie deze eerste sessie heeft mogelijk gemaakt.

Het initiatief, dat thans tot het begin van zijn uitvoering komt, dagtekent van enkele jaren voor de oorlog. Indien ik mij niet bedrieg, werd de idee van het gemeenschappelijk vergelijkend bestuderen van het recht van onze beide landen voor het eerst geformuleerd ter gelegenheid van een van de jaarlijkse vergaderingen der Nederlandse Juristenvereniging. Geheel persoonlijk en in kleine kring hebben wij toen daarover van gedachten gewisseld. Wegens de noodlottige gebeurtenissen, die kort daarop onze landen zijn komen overvallen, kon niets worden verwezenlijkt.

Gemeenschappelijk gedragen leed heeft ons nader tot elkaar gebracht; het wantrouwen, dat voorheen in sommige kringen bestond, is verminderd, zoniet verdwenen; wij zijn elkaar beter gaan begrijpen;

geleidelijk groeide ook de overtuiging, dat samenwerking van Nederland en België voor onze landen nuttig zou zijn. De tijden zijn thans gunstig om, ook op juridisch gebied, met elkaar in contact te treden, met het oog op een gemeenschappelijk te ondernemen arbeid.

Waarin zal deze arbeid bestaan?

Wat beoogt de Commissie en met welke middelen wil zij haar doel bereiken?

Haar benaming is duidelijk: de taak, waarvoor zij zich wil inspannen, is het vergelijkend bestuderen van het recht van België en Nederland.

Het is U, zoals mij, opgevallen hoe vreemd wij, in algemene regel, staan tegenover elkanders recht. Sinds in Vlaanderen het Hoger Onderwijs zich van de moedertaal bedient, en de rechtsbedeling in de taal van de landstreek geschiedt, raadplegen de hoogleraars en ook nu en dan een student de Nederlandse auteurs, veelal echter eerder met het oog op de terminologie, dan uit belangstelling voor de inhoud van het beschreven recht. Mag ik ook Nederland bij deze critiek betrekken en beweren dat tot in de laatste jaren weinig juristen uit het Noorden voor het Belgisch recht enig interesse hebben getoond?

De gebeurtenissen van 1830 hebben ons zeer ver en voor lange tijd van elkaar verwijderd gehouden. En dit, ondanks het bestaan van vele factoren, welke geschikt waren om een toenadering op juridisch gebied te bevorderen. Ons staatsstelsel en onze bestuursorganisatie zijn niet zo verschillend als iemand op grond van een oppervlakkige kennismaking zou kunnen denken. Wij bezitten verwante wetboeken, niet alleen voor het burgerlijk recht, maar ook voor het procesrecht, het strafrecht en het handelsrecht. Onze rechterlijke organisatie berust op dezelfde grondslagen en de rechtspraak wordt op ongeveer gelijke wijze uitgeoefend. De rechtsleer ondergaat ten dele dezelfde invloeden. Het economische en sociale leven in beide landen vertoont veel overeenkomst.

Zuiver wetenschappelijk beschouwd reeds, is een vergelijkende studie van ons beider recht, in allerlei opzichten, uiterst interessant; zo kan men b.v. daaruit leren hoe gelijke omstandigheden somtijds leidden tot een zelfde, hier geschreven en daar ongeschreven recht en hoe verschillende omstandigheden en een verschillende volksaard nu en dan voor gelijklopende teksten een andersluidende interpretatie teweegbrengen.

Daar is echter meer. Een vergelijkende studie van het Nederlandse en het Belgische recht behoeft niet zuiver speculatief te zijn. Onze landen hebben zich verenigd in een tolunie, waarop weldra een economische unie zal volgen. Wanneer de ondernomen toenadering op dit gebied zich zal hebben voltrokken, zal daaruit onvermijdelijk volgen een veel intenser samenleven dan tot nog toe bestond, zowel op het sociale als op het economische plan. En dan rijst dadelijk de vraag van een uniforme wetgeving, welke vanzelfsprekend de fiscale, maar eveneens, althans ten dele, de commerciële en de burgerlijke aangelegenheden zal moeten omvatten.

Naar mijn gevoelen zal dit niet van een leie dakje

lopen. De jurist van deze tijd acht zich eng gebonden aan de teksten: nu zijn onze wetboeken, hoewel zeer op elkaar gelijkend, toch in eigen, nationale formules ingekleed, die sinds meer dan honderd jaren in gebruik zijn. En het is voor niemand een geheim dat wij, juristen, hoe progressief wij ook mogen voelen en denken op sociaal en economisch gebied, wat de vorm van het recht betreft, per essentie conservatief zijn. Verder doen de wetgevende Kamers niet graag afstand van hun recht van redactie en amendement. Hetgeen de door ons allen betreunde Paul Scholten in 1934 in een ander verband schreef, is waar voor het invoeren van de hier besproken uniforme wetgeving: « Daartoe moet een drang zijn uit het volk zelf, die de deskundige voortstuwt en draagt en alle bezwaren doet opruimen... De tijden moeten rijp zijn voor zo iets... Als zij dat (zijn), (zullen) zelfs de grote moeilijkheden, die onze staatkundige verhoudingen en het parlementaire stelsel hier in de weg leggen, wel worden overwonnen. »

Hoe het zij, elke samenwerking vereist een grondige kennis van het bestaande. Derhalve berust het streven van onze Commissie mede op de gedachte, dat een gemeenschappelijk, vergelijkend onderzoek van ons beider recht niet slechts betekent een waardevolle wetenschappelijke onderneming, maar tevens een middel om het tot stand komen van een uniform recht, waar dit noodzakelijk of nuttig is, te bevorderen en voor te bereiden.

Ons programma is er een van groot formaat. Wij willen echter methodisch en, indien het woord niet een beetje pretentief klonk, zou ik zeggen: proef-ondervindelijk te werk gaan.

Het eerste, wat wij hebben teweeggebracht, was het vormen van een kleine groep rechtsgeleerden: uit ieder land, drie voor Staatsrecht en Administratief Recht, drie voor Strafrecht, zes voor Burgerlijk Recht, Handelsrecht en Burgerlijke Procesrecht. Bij de aanstelling der leden werd er naar gestreefd, beste krachten uit te nodigen, en dan nog met dezen verstande, dat zij zich er toe verbonden « regelmatig op de vergaderingen aanwezig te zijn en aldaar, om de beurt, praeadviezen uit te brengen over nader te bepalen onderwerpen, die tot hun bevoegdheid behoren ».

De zomer was reeds in aantocht, toen wij het programma van deze eerste sessie hebben opge maakt. Ondanks de korte tijd die hun was gegund en de moeilijkheden van de te ontwikkelen onderwerpen, hebben de rapporteurs de hun toebedachte arbeid geredelijk aanvaard en, zoals U hebt kunnen nagaan, hun opdracht met volledig succes vervuld.

Hun werd gevraagd, de onderwerpen op zodanige wijze te behandelen, dat een vergelijking met het recht van het andere land, zelfs wat de details betreft, mogelijk zou zijn. Zij werden bovendien verzocht elkaar hun arbeid mede te delen, met het oog op het opmaken van een inventaris van het bestaande en een nadere omschrijving van de punten van overeenkomst en van verschil; eventueel zouden zij in overweging geven op welke basis, naar hun mening, unificatie mogelijk scheen.

Dit laatste gedeelte van het programma is, wegens

gebrek aan de nodige tijd, niet voor alle onderwerpen volkomen uitgevoerd kunnen worden. De arbeid van de afdelingen, die straks de praeadviezen zullen bespreken, wordt hierdoor een beetje bemoeilijkt.

Mag ik er op wijzen, dat deze vergadering voor ons allen persoonlijk een ernstige psychologische proef betekent? Wij zullen, ieder voor zich, een grote inspanning hebben te doen om ons op een geheel nieuw standpunt te plaatsen, internationaal te denken en te voelen, beziel met een geest van grote bereidwilligheid om elkaar te begrijpen en de nodige concessies te aanvaarden.

De algemene vergadering van morgen zal kennis nemen van de besluiten der afdelingen. Het eerste resultaat van onze pogingen zal alsdan voor ons liggen. Valt het wellicht niet op alle punten even bevredigend uit, dan hoeft zulks nog geen desillusie te verwekken: wij staan bij de aanvang van een veelomvattende arbeid, waarbij menigvuldige praktische en psychologische moeilijkheden zullen zijn te overwinnen.

Onze eigen krachten zullen op verre na niet toereikend zijn om alle problemen te onderzoeken, welke op het door ons te bewerken gebied oprijzen. Straks zal U de vraag worden voorgelegd of een verruiming van ons ledental gewenst is.

Zelfs wanneer de Commissie met nieuwe leden wordt aangevuld, zal zij toch nooit tot meer in staat zijn dan tot het geven van leiding en advies en tot het leveren van partiëel werk. De studerende juristen in beide landen moeten medewerken, waarbij ik in de eerste plaats bedoel de professoren en hun studenten. Hier echter komen wij dadelijk voor een grote hinderpaal te staan.

Een persoonlijke, vergelijkende studie van het recht onderstelt een documentatie, welke ons meestal ontbreekt. Een Nederlands of een Belgisch hoogleraar, een Nederlands of een Belgisch student, die in zijn land een onderzoek wil instellen naar enig onderwerp uit het recht van het andere land, ondervindt de grootste bezwaren, wat de toegang tot de bronnen van dit recht betreft. Wetgeving, rechtsleer, rechtspraak, staan niet of staan slechts in een zeer beperkte mate tot zijn beschikking.

In Nederland zou ergens een zo volledig mogelijke centrale bibliotheek van Belgisch recht dienen opgericht te worden; bovendien zou bij alle Nederlandse Universiteiten een systematisch samengestelde « handbibliotheek » voor een eerste oriëntering in het Belgische recht ter beschikking dienen gesteld te worden. Omgekeerd voelt België een gelijke behoefte aan een zodanige centrale bibliotheek en een aantal partiële universitaire collecties voor het Nederlandse recht.

Onze regeringen zullen voorzeker een middel vinden, om elkaar de bedoelde verzamelingen cadeau te doen, ik bedoel: een wederzijdse schenking (une donation mutuelle ou réciproque), die — alle juristen weten het — niet gemakkelijk van een ruiling is te onderscheiden.

Wellicht zal onze Commissie daarbij adviserend kunnen optreden, om te bepalen op welke wijze en

met welke materialen zodanige collecties dienen te worden samengesteld.

Om de zoëven aangewezen redenen komt het mij verder wenselijk voor, dat de werkzaamheden van onze Commissie ter kennis van het juridisch geïnteresseerde publiek in Nederland en België worden gebracht. Daartoe zou een « Jaarboek » kunnen worden gepubliceerd, waarin de praeadviezen, de besprekingen en de besluiten van ieder sessie zouden worden opgenomen.

Misschien kan van het Jaarboek worden gebruik gemaakt voor het samenstellen van een systematische, wetenschappelijk verantwoorde bibliographie, met opgave van wat de jurist uit het andere land over de Nederlandse of Belgische rechtsliteratuur behoort te weten.

Thans zij mij een praktische, zeer prozaïsche overweging veroorloofd. De vergaderingen van de Commissie — eventueel aangevuld met nieuwe leden — het publiceren van een Jaarboek, het vormen en in stand houden van de gewenste verzamelingen, zullen geldelijke uitgaven vergen, welke de leden van de Commissie niet op zich kunnen nemen en waarvoor derhalve de hulp van onze regeringen onontbeerlijk is.

Veel meer en veel gewichtiger vormen van samenwerking zijn denkbaar. Ik kan mij voorstellen, dat onze Commissie eenmaal zich ontwikkelt tot een instituut met een geschoold personeel, met onderscheiden afdelingen en diensten, een instituut dat door de regeringen wordt geraadpleegd, dat van de regeringen bepaalde opdrachten ontvangt, o.m. in verband met de voorbereiding van een eventueel gewenste unificatie van ons beider recht.

Op deze weg naar de toekomst zal ik mij niet verder wagen, daar ik mij wens te onthouden van alles, wat niet tot de bestaande werkelijkheid of de dadelijke mogelijkheden behoort.

Laten wij, voorlopig, onze verwachtingen niet te hoog spannen en wijden wij ons met een nuchter hoofd aan onze arbeid van heden.

Alle tekenen wijzen er op, dat een zekere hoop gewettigd is. De tijd is gunstig, de medewerking van de beste rechtsgeleerden uit Noord en Zuid is verzekerd, de regeringen begrijpen en steunen. Het overige is onze taak en die taak zullen wij trachten te vervullen: met wederzijds begrip en onderling vertrouwen, zonder overdreven bezorgdheid om het bestaande nationale recht onveranderd te handhaven, de blik gericht op onze gemeenschappelijke belangen en onze gemeenschappelijke behoeften.

* * *

Rede van Prof. Mr. E. M. Meijers

Excellentie,
Hooggeachte Collega's,
Dames en Heren,

Het zij mij veroorloofd met een enkel woord te mogen antwoorden op de vriendelijke woorden, door Prof. Van Dievoet tot ons, bewoners van het Noorden, gesproken, en ook onzerzijds uit te spreken,

dat wij het op hoge prijs stellen, dat aan de geboortewieg van onze Commissie de Minister van Justitie van België heeft willen staan. Onze dank gaat mede uit naar de Technische Commissie voor de Toepassing van het Nederlands-Belgisch Cultureel Verdrag en naar het Nederlandse Ministerie van Justitie, aan wie de Nederlandse afdeling der Culturele Commissie de zorg voor het vinden der nodige geldmiddelen heeft overgedragen.

Contact tussen de Nederlandse juristen van Noord en Zuid is de eeuwen door herhaaldelijk aanwezig geweest. Wij hervatten dan ook meer een vroegere arbeid dan dat wij een nieuwe aanvangen.

De taal is daarbij nimmer een belemmering geweest. De intellectuelen van het Noorden hebben ten allen tijde voldoende Frans gekend om met hun zuidelijke broeders van gedachten te wisselen; in de middeleeuwen, vóór de stichting der Leuvense Universiteit, studeerde Noord-Nederland bij voorkeur te Parijs theologie en te Orleans de rechten. Ook de Walen uit de Bourgondische tijd namen reeds, evenals thans, om praktische redenen kennis van het Nederlands. De heer van Lannoy, de eerste Waalse stadhouder van Holland uit de Bourgondische tijd, noemde het Diets: « langage très convenable et très séant à savoir et lequel m'a moult valu et profité ».

Bovendien had men alle eeuwen door nog het Latijn als de algemene geleerden-taal.

Zo zien wij reeds in de 13e eeuw Haarlem een stadrecht ontvangen, dat met 's-Hertogenbosch als bemiddelaar aan de Leuvense groep van stadrechten ontleend is. In de Bourgondische tijd krijgt het Noorden de Frans-Vlaamse rechtspleging en de daarmee samenhangende rechtsinstellingen als bezitsacties, het executierecht, enz.

Het Noorden put ook zijn wetenschappelijke kennis uit het Zuiden. Het op de Frans-Belgische grens ontstane geschrift van Bouteiller, *La somme rurale*, is het eerst in Delft in een Dietse vertaling gedrukt. De Noord-Nederlandse uitgaven van de werken van Wielant en Joost den Damhouder zijn even talrijk als de Zuid-Nederlandse.

Werken als die van Burgundus, Christijnen en Stockmans zijn niet alleen in Noord-Nederland bestudeerd, maar hebben daar een onmiddellijke invloed op het recht gehad.

In de 17e eeuw worden de Noordelijke Nederlanden van ontvangers ook gevers. De geschriften van Grotius, Vinnius, Voet, van Wesel en vele anderen vinden ijverig in het Zuiden lezers en beïnvloeden ook daar de rechtspraak. Het staatkundig gescheiden zijn van Noord en Zuid was niet het minste beletsel voor een druk geestelijk verkeer.

In de 18e eeuw wordt dit anders. In een uitvoerige memorie omtrent de Zuidelijke Nederlanden, in de tweede helft der 19e eeuw voor de Oostenrijkse regering opgesteld, wordt terecht het jaar 1756 genoemd als dat, waarin zich de grootste wijziging in de politieke oriëntering der Zuidelijke Nederlanden voltrokken heeft.

In dat jaar werd het grootste deel van het vasteland van Europa zich het Pruisische gevaar bewust en werd Frankrijk van de natuurlijke vijand de grote

bondgenoot van Oostenrijk en de Zuidelijke Nederlanden. De Noordelijke Nederlanden daarentegen, moe van de vele oorlogen, verkozen een slappe neutraliteit, met onder de bevolking een zeer sterke Duitsgezinde partij.

Het is merkwaardig hoe sindsdien onzer beider rechtswetenschap uit elkaar is gegaan. Werken als van Sohet, Wynaents, Boulé zijn in het Noorden totaal onbekend gebleven; jurisprudentie-verzamelingen als die van du Laury en Pinault zijn niet boven de Moerdijk doorgedrongen. Zelfs een de Ghewiet, die nog schrijft: « Institutions du droit belge par rapport aux *dix-sept* provinces » wordt in het Noorden niet opgemerkt. Evenzo gaat het met de Noord-Nederlandse auteurs der 18e eeuw in het Zuiden: Geen van der Keessel, geen Voorda, geen van der Linden waren daar bekend. Ook in de 19e eeuw gaat de wetenschap, niettegenstaande politieke hereniging en een korte nauwe samenwerking op wetgevend gebied, uiteen. De Belgische rechtswetenschap richt zich geheel naar Frankrijk, de Noord-Nederlandse neemt ook van de Duitse nota; de Duitse dogmatiek vindt vele aanhangers. Zijn het in de 18e eeuw reeds Mevius, Carpzovius, Hertzius en Coccejus, die ijverig bestudeerd worden, in de 19e eeuw zijn het von Savigny, Jhering en de Duitse Pandektisten.

Het is merkwaardig hoe in de 20e eeuw zowel Noord als Zuid tegenover hun voorbeeld meer zelfstandig zijn komen te staan.

In het Noorden worden thans Duitse werken steeds minder aangehaald. Voor de praktische werken is dit verklaarbaar, doordat de nieuwe Duitse wetboeken weinig overeenstemmen met de Nederlandse wetteksten; voor de theorie is de oorzaak te zoeken in een steeds bredere en meer internationale basis, die men voor de rechtswetenschap zoekt.

Ook in België ontwikkelt zich in de 20e eeuw een wetenschap, die zich duidelijk van haar voorbeeld, de Franse wetenschap, gaat onderscheiden. Het verband met de Franse wetenschap is natuurlijk niet te verbreken, daar het nog de Franse wetboeken zijn, die, hoewel steeds meer en meer gewijzigd, het Belgische rechtsleven beheersen. Maar is het voornaamste produkt der Belgische civiele rechtswetenschap in de 19e eeuw, Laurent's Principes du droit civil, nog te betitelen als een commentaar van het Franse recht door een in België woonachtige jurist geschreven, van de geschriften der 20e eeuw kan men dit niet getuigen.

Werken als die van De Page, Fredericq en Kluykens geven Belgische, niet uitsluitend Franse rechtswetenschap. Naast het Franse werk der gebroeders Mazeaud, *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile délictuelle et contractuelle*, is er plaats voor het tweedelige werk van Pirson en de Villé, *Traité de la responsabilité civile extra-contractuelle*, schetsende de Belgische rechtspraak omtrent de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad.

Is het wonder, dat bij dit zoeken naar nieuwe en bredere grondslag der wetenschap de twee zuster-volken meer en meer de wens koesteren om kennis

te nemen van wat er in het naburige huis geschiedt? De vele nieuwe vraagstukken, die de maatschappelijke en politieke veranderingen de wetgever stellen, dwingen ook tot vergelijking en gedachtenuitwisseling. Van deze nieuwe richting is geen schoner getuigenis gegeven dan het voor enige jaren verschenen werk van onze collega van Dievoet, *Het Burgerlijk Recht in België en in Nederland van 1800 tot 1907*.

Intussen, de heer Van Dievoet heeft het reeds opgemerkt, de kennismaking van elkanders recht en rechtswetenschap is zowel in Noord als Zuid nog zeer onvolkomen. Laten wij er geen kwaad van spreken. Wie Uwer zonder zonde is, werpe de eerste steen. Wij zijn thans hier om in die toestand verbetering te brengen.

Wat het resultaat van ons overleg zal zijn, is moeilijk te zeggen. Het ideaal is zeker: het bereiken van een grotere overeenstemming in het recht van Noord en Zuid. Bij dat streven zullen wij minder tegenstand ondervinden van het recht dan wel van de rechtsgeleerden. Rechtsgeleerden zijn door hun dagelijks werk altijd tot conservatisme geneigd, zij hechten aan hun huis — de wetboeken — en nog meer aan hun bloemenhof — de jurisprudentie. Het is daarom een goed iets, dat wij bescheiden beginnen, min of meer als tirailleurs, die een onbekend gebied gaan verkennen. Beter dat uit het kleine iets groots groeit, dan dat het groots opgezette het tot niets brengt.

Dat een overleg, gelijk wij hier beginnen, inderdaad nuttig kan werken, bewijst de samenwerking der Skandinavische landen, waar alle belangrijke wijzigingen op het gebied van het burgerlijk- en van het handelsrecht in de laatste vijftig jaren door een gemeenschappelijke commissie voorbereid zijn.

Zeker is in Nederland en België de belangstelling van het Parlement voor zuiver juridische vragen gering, maar dit kan in sommige tijden eer een voordeel dan een nadeel zijn voor een regering, die het recht hervormen wil.

In ieder geval, laten wij, juristen, op ons terrein, zoveel als in ons vermogen is, medewerken tot vervulling van de wens, reeds in 1482 door afgevaardigden van Brabant in de Staten-Generaal aldus geformuleerd: « dat men broeders mocht willen blijven en samen vereend en, door een ware unie en eendracht, goeden wil en moed mocht hebben de landen en heerlijkheden te bewaren. Wanneer gij en wij en gij van één overtuiging en eendracht zijn (zeiden zij) zonder verdeeldheid, dan zal niemand ons kunnen schaden ... Als wij niet verenigd zijn, ... het zou de algehele ondergang van ons allen kunnen worden. » (1)

* * *

(1) Zie Relation des états généraux tenus à Gand, 1482, Bulletin de la Commission royale d'histoire, 3e série, t. 1, p. 318, aangehaald bij Huizinga, Tien studiën, bl. 75.

Rede van den Heer Paul Struye

Minister van Justitie

De toenadering en de verbroedering tussen de beide lage landen aan de zee zijn van zeer groot gewicht voor het Europa van na de oorlog.

Na 1914-1918 hebben de bouwers van de vrede gefaald, omdat zij vooral aan de eigenbelangen dachten.

Opnieuw staan we voor een kruispunt der wegen. Wij hebben weer te kiezen tussen individualisme en organisatie. En er valt geen andere keuze te doen dan organisatie, omdat er anders weer de verkeerde weg wordt opgegaan.

In het complex Europa zijn onze beide landen nu meer dan ooit op mekaar aangewezen.

Dat wil niet zeggen dat de voorgestelde politiek van overeenkomst gemakkelijk zal zijn. Ze vergt opofferingen. Om die van anderen te kunnen vragen moeten wij er zelf de bereidheid toe tonen. Het is, om met een buurman en vriend tot b.v. een douane-overeenkomst, en tot een economische overeenkomst te komen, zoals dit tussen onze beide landen is gebeurd, niet nodig dat vooreerst de vraagstukken van havens, industrie en landbouw zijn geregeld. Als wij de moeilijkheden aldus zouden opeenhopen zou men jaren nodig hebben. Het is verstandig slechts het éne vraagstuk na het andere te regelen.

Ik wens ook de nadruk te leggen op het prijszwaardig streven naar internationale samenwerking op het terrein van hoger onderwijs. Zulks brengt, evenals elders, naast tal van gemakkelijk te verwezenlijke plannen ook veel onverwachte moeilijkheden. Deze vinden vaak hun oorzaak in de wederzijdse onbekendheid met de aard van elkanders instellingen. Ik ben dan ook gelukkig te kunnen vaststellen dat er gestreefd wordt naar een geregelde samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse Universiteiten.

Dat deze beide landen in het huidige complex Europa op elkaar aangewezen zijn blijkt onder ander ook nog uit de vóór enkele maanden terug goedgekeurde statuten van de Nederlands-Luxemburgs-Belgische parlementaire Unie.

Van politiek standpunt uit hebben beide landen gedurende de laatste wereldoorlog voldoende bewezen één gemeenschappelijke vijand te bekampen, al was het dan ook, in den beginne althans, buiten de grenzen van het nationaal grondgebied; nadien was het het onwrikbaar taai « verzet » in uw zowel als in mijn land dat aan beiden de zo begeerde vrijheid terug schonk.

Zo staan wij dus met een overeenkomst op cultureel, economisch- en politiek gebied. Er bestaan dus praktisch geen geestelijke domeinen waar het genie van het Noorden en dit van het Zuiden niet kunnen vergeleken worden.

Op deze regel maakt het recht geen uitzondering.

Een vergelijkend historische studie van het Belgisch en het Nederlands burgerlijk recht schijnt in gunstige voorwaarden te kunnen ondernomen worden. Tussen beiden bestaat de vereiste overeenkomst en het nodig verschil, terwijl bovendien een vol-

doende analogie in de historische ontwikkeling aanwezig is.

België en Nederland hebben verwante wetboeken. De rechterlijke organisatie berust op dezelfde grondslagen en de rechtspraak wordt op ongeveer gelijke wijze uitgeoefend. De rechtsleer ondergaat ten dele dezelfde, ten dele andere invloeden. Het economisch en sociaal leven in beide landen vertoonde veel gelijkenis maar liep tevens voldoende uiteen om ook verschillend recht tewegg te brengen. Ondanks deze omstandigheden hebben onze landen tot nog toe op juridisch gebied te weinig naar elkaar gekeken: wetgevers en rechtsgeleerden lieten niet na hun voordeel te doen met de buitenlandse wetgeving, rechtsleer en rechtsspraak; zij putten echter doorgaans hun inspiratie bij hun grote naburen Frankrijk en Duitsland, en schonken te weinig aandacht aan hetgeen bij hun kleinere nabuur omging.

Het komt dus normaal voor wanneer over de unificatie van het privaatrecht in Nederland, Luxemburg en België wordt gesproken.

De ontwikkeling van handel en industrie in de loop der XIXe eeuw, de verbazende stijging der internationale zaken door de snelle verkeers- en transportmogelijkheden, heeft een meer intens leven gebracht, en verandering en verbreding der gedachten, die van nationaal internationaal zijn geworden. Op het gebied van recht is deze verruiming in de eerste plaats te danken geweest aan verenigingen van privaten aard, als het « Institut de droit international » Gent 1873; « The International Law Association » Londen 1873; « Comité Maritime International »; « Comité juridique international de l'Aviation »; de Internationale Handelskamer (Parijs), enz. Haar streven heeft als gevolg gehad dat zekere materies op het gebied van het internationaal privaatrecht, van het zeerecht of van het luchtrecht door internationale verdragen zijn geunificeerd. Sedert de oorlog 1914-1918 gingen deze pogingen onder de impuls van de Volkenbond hun verderen weg, op het gebied van de industriële wetgeving en van het internationaal zowel publiek- als privaatrecht.

De unificatie beantwoordt heden aan een ernstige bezorgdheid in de juridische kringen: dit probleem kan niemand onverschillig laten, zelfs niet de niet-jurist, want ieder van ons moet wel eens aan den lijve voelen wat het is overeenkomsten of andere rechten aan een vreemde rechter of aan andere rechtsconcepties te zien onderwerpen.

Deze hindernissen die uit de verscheidenheid der wetten voortkomen, ondervindt het meest de koopman, en zij worden groter en groter naarmate de betrekkingen met het buitenland zich ontwikkelen.

Het lag dus voor de hand dat de idee opkwam wetgevingen van zulke intiem verbonden landen in overeenstemming te brengen, te unificeren. Zulke unificatie is voor ieder deel van het recht, noch mogelijk noch wenselijk, is slechts raadzaam bij staten die éénzelfde cultuurniveau hebben en wier economische behoeften elkander aanvullen. Unificatie van recht heeft dus tot doel de handelsbetrekkingen onderling te begunstigen, hetgeen de solidariteit dezer staten versterkt en enger maakt.

Zulke beweging tot samenwerking op wetgevend gebied vinden wij bij de Scandinavische Staten. Een rechtsunificatie knoopt zich vast aan het idee van rechtszekerheid; hetgeen een der hoofdfactoren van het rechtsleven uitmaakt. Om een unificatie naar waarde te schatten moet men zich geenszins door gevoelens laten leiden maar uitsluitend onderzoeken welke voordelen daaruit voor de gemeenschap ontstaan; men moet zich alleen stellen op het standpunt van het belang en het praktisch nut.

Totnogtoe zijn het voornamelijk de politici en de economen die zich met de engere aaneensluiting onzer beide landen hebben beziggehouden. Men verwaarloost of miskent de samenwerking op een terrein, waar de politiek absoluut buitengesloten is en moet zijn, nl. op juridisch terrein.

En juist op het rechtsterrein schijnt mij de overeenstemming het meest gemakkelijk te verwezenlijken om deze gemeenschap van concepties en gedachten tot stand te brengen, die het hardste cement zou vormen om de volken te binden.

De grootste civilist die België had, François Laurent, professor te Gent, — een Luxemburger van geboorte —, heeft vele bepalingen van het Nederlands Burgerlijk Wetboek in zijn « Avant Projet » van 1882-1885 overgenomen. Maar de gedachte ener unificatie van beide rechten is bij hen niet opgekomen. Ziehier nochtans hoe hij zich daarover uitdrukt: « Le Code Civil des Pays-Bas occupe une grande place dans mon rapport. C'était dans son origine un code à moitié Belge, il a été discuté et voté à l'époque où la Belgique et la

Hollande ne formaient qu'un seul royaume, qui n'aurait jamais dû être dissous. Les députés prirent une grande part dans la discussion. A chaque page du recueil de *Voorduin* on trouve les noms de *Nicolaï*, Premier Président de la Cour de Liège et de *Crombrugghe* de Gand. Voté avant 1830, le Code civil subit une révision en 1838... Le Code des Pays-Bas a apporté de grandes et utiles modifications à la Législation Française, et en bien des points le futur code des Belges mettra à profit ces améliorations... Nous sommes après tout des frères, quoique séparés. Notre droit a été le même pendant des siècles. Aujourd'hui encore le meilleur des jurisconsultes du Nord, Jean Voet, est cité devant nos tribunaux, comme un auteur national; il jouit à la Cour de Gand, d'une autorité qui balance celle de *Pothier*. Pourquoi les deux pays ne se feraient-ils pas des emprunts? »

Aan deze woorden hebben wij niets toe te voegen, maar zij zijn ons een waardevolle aanmoediging; ongetwijfeld zou *Laurent* indien hij nog leefde, een enthousiast voorstaander der « Unificatie » in zekere takken zijn. Er kan geen sprake zijn van een « identificatie » van deze wetgevingen. Misschien is de overeenkomst op zekere gebieden tussen onze beide landen op rechtskundig gebied uiteindelijk toch mogelijk?

Uwe Commissie zal onder de leiding van Uwe eminente voorzitters, Prof. *Meyers* en *van Dievoet*, de mogelijkheid van dergelijke overeenkomst van dichter bij nazien. Ik ben er zeker van dat U nuttig en opbouwend werk zult verrichten en ik wens U van harte voorspoed en succes.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 5 September 1946.

Voorzitter: M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever: M. Smetryns.

Eerste Advocaat-Generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Verbreking. — Herziening van een geamnestieerde veroordeling.

De herziening van een geamnestieerde veroordeling kan aangevraagd worden, wanneer zij er toe strekt de gevolgen van de veroordeling, die de amnestiewet heeft laten bestaan, te vernietigen. De Besluitwet van 20 September 1945, waarbij amnestie verleend wordt voor zekere misdrijven, heeft verschillende gevolgen van de opgelopen veroordelingen gehandhaafd; de herziening t.a.v. deze gehandhaafde gevolgen behoudt derhalve een voorwerp.

(Sv. art. 421; Besluitwet van 20 Sept. 1945, artt. 1 e.v.)

Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking
t/ Biesmans en cs.

Gelet op het aangegeven arrest op 3 December 1945 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Gelet op het door de Heer Procureur Generaal

bij dit Hof, op 3 Juli 1946, overeenkomstig artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering en krachtens een uitdrukkelijk bevel van de Minister van Justitie, genomen rekvisitorium luidende als volgt:

« Aan de Heren Voorzitter en Leden van de Tweede Kamer van het Hof van Verbreking,

De Procureur Generaal bij het Hof heeft de eer uiteen te zetten:

Dat de Minister van Justitie, bij aanschrijven d.d. 12 Juni 1946, 5° A.B., eerste sectie, Nr. L. 2365, hem, overeenkomstig artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering, uitdrukkelijk bevelen heeft aan het Hof aan te geven het arrest dat op 23 December 1945 door het Hof van Beroep te Luik gewezen werd in de zaak van het Openbaar Ministerie tegen Biesmans Joseph Désiré, geboren te Rocour, op 7 September 1919, overleden, vertegenwoordigd door Meester Heuse, Advocaat bij het Hof van Beroep te Luik, curator tot verdediging van Biesmans Joseph;

Dat Biesmans Arnold, geboren te Luik op 11 Februari 1887, gehuisvest te Rocour, Oude Weg naar Tongeren, nr. 9, in November 1945, namens zijn zoon Biesmans Joseph, overleden, op voet van artikelen, 1, 3 en 5 van het Besluitwet d.d. 22 Juni 1945,

gewijzigd bij dit van 20 September 1945, Besluit-wetten betreffende de daden die tijdens de vijandelijke bezetting werden gesteld om de actie van de weerstand te steunen, een verzoekschrift heeft ingediend tot herziening van de veroordelingen welke, wegens in December 1941 en in 1942 begane feiten, ten laste van Biesmans Joseph werden uitgesproken bij vonnis dat op 18 Maart 1942 door de Correctionele Rechtbank te Luik werd gewezen en dat in kracht van gewijsde gegaan is; dat gezegd vonnis, daarenboven, veroordeling behelst van Biesmans Joseph jegens Raimond Eugène, burgerlijke partij;

Dat het aangegeven arrest d.d. 3 December 1945 beslist dat het verzoekschrift tot herziening niet ontvankelijk is omdat de ten laste van Biesmans Joseph uitgesproken veroordelingen, geamnestieerd zijn krachtens het Besluitwet d.d. 20 September 1945 waarbij amnestie wordt verleend voor zekere misdrijven;

Overwegende dat, wel is waar, de amnestie met terugwerkende kracht de veroordeling wegneemt die het voorwerp ervan is, doch dat de bij het Besluitwet d.d. 20 September 1945 bepaalde amnestie dat uitwerksel slechts gedeeltelijk heeft;

Overwegende dat deze amnestie, van de herziening der veroordeling hierin verschilt dat ze aan de veroordeelde de hem ontnomen eretekens, titels, graden, ambten, openbare betrekkingen en bedieningen niet terug geeft, met uitzondering van de kiesrechten; dat ze de uitgesproken verbeurdverklaringen en de bij de fiscale wetten, voorziene geldboeten behoudt; dat geen reeds gekweten geldboete terug gegeven wordt, hetzelfde wat betaalde gerechtskosten betreft; dat, eindelijk, gezegde amnestie niet mag aangevoerd worden tegen de rechten van derden en, namelijk, tegen de rechten van alle slachtoffers van het misdrijf (Besluitwet d.d. 20 September 1945 art. 4, 5 en 7);

Dat het verzoekschrift tot herziening van een krachtens het Besluitwet d.d. 20 September 1945 geamnestieerde veroordeling, een voorwerp behoudt, te weten, de gevolgen te doen vernietigen van de veroordeling welke de amnestie laat bestaan;

Dat uit die overwegingen volgt dat het bestreden arrest artikelen 1 en 3 van het Besluitwet d.d. 22 Juni 1945, gewijzigd door dit van 20 September 1945, geschonden heeft;

Om die redenen,

Vordert dat het aan het Hof behage, het aangegeven arrest, dat op 3 December 1945, door het Hof van Beroep te Luik werd gewezen, te vernietigen; te bevelen dat het te wijzen arrest zal overgeschreven worden op de registers van gezegd Hof van Beroep en dat melding ervan zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing; de zaak naar een ander Hof van Beroep te verwijzen;

.....

De in het vorenstaande rekvisitorium vermelde redenen overnemende, verbreekt en vernietigt het aangegeven arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel;

Laat de kosten ten laste van de Staat.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 20 Juni 1947.

Voorzitter : M. Claessens.

Pleiter : Mr Roppe.

1. **Strafvoredring in belastingzaken. — Hoger beroep. — Ingesteld door een advocaat van de administratie na zijn beëdiging als senator. — Gevolgen, ook t.a.v. door het O. M. ingesteld beroep.**

2. **Bewijs (in strafzaken). — Onwettige huiszoeking door de Rijkswacht.**

1. *Het door een advocaat namens het beheer der Douanen en Accijnzen ingesteld hoger beroep is niet ontvankelijk, wanneer deze advocaat te voren als senator werd beëdigd. Grond hiervoor is de onverenigbaarheid van het parlementaire mandaat met door de staat bezoldigde functies.*
(Wet van 26 Mei 1848, art. 1, 2°).

Het in hetzelfde geding door het O.M. ingesteld hoger beroep, ten doel hebbende de oplegging van de bij de wet bepaalde lijfstraffen, blijft niettemin ontvankelijk, daar de vordering van het O.M. zelfstandig kan worden voortgezet, wanneer de voorafgaande vervolging door de administratie regelmatig is geschied.

(Wet van 26 Augustus 1822, art. 247, laatste lid).

2. *De Rijkswacht kan in de woning van een burger, waar zij vermoedt geheelde voorwerpen te zullen ontdekken, geen opsporing doen zonder een bijzonder door de onderzoeksrechter verleend bevel tot huiszoeking. Een onwettig verrichte huiszoeking is nietig en de tijdens dergelijke huiszoeking gedane vaststellingen mogen niet als bewijsmiddel tegen de verdachte worden aangewend.*

(Wet van 28 germinal jaar VI (17 April 1798), art. 131).

Beheer van Douanen en Accijnzen en O. M.
t/ Van de Broek.

Overwegende dat het beroep ingeslagen namens het Beheer der Douanen en accijnzen door de Heer Advocaat Jacques Devocht, op 11 April 1946, als niet ontvankelijk dient beschouwd te worden daar voornoemde advocaat op 14 Maart 1946 de eed van senator aflegde en daar, volgens art. 1 en 2 der wet van 26 Mei 1848 een lid der Kamers geen door de Staat bezoldigd mandaat mag uitoefenen.

Overwegende dat de Heer Procureur des Konings in dezelfde vervolgingen beroep instelde in de wettelijke termijnen;

Overwegende weliswaar dat krachtens de bepalingen van art. 247 van de algemene wet van 26 Augustus 1822 het recht van voordracht in zake Douanen en Accijnzen aan het Beheer toebehoort doch dat in huidig geval het beheer zijn vervolgingen regelmatig ingespannen heeft en zijn inzicht veropenbaard heeft gezegde vervolgingen voor het Hof van Beroep te brengen;

Overwegende dat in dergelijke gevallen te weten

of de openbare vordering regelmatig door het Beheer in gang gezet werd het Openbaar Ministerie het Recht behoudt « zijn » vordering voort te zetten en dus het recht heeft beroep in te stellen om de door de wetten voorziene lijfstraffen toe te passen;

(Zie arrest Verbrekingshof, 9 Juli 1928, besluiten van de Heer advocaat-generaal Gesché, Pas. 1928, 1, 219; Zie ook arrest Verbrekingshof, 8 Februari 1897, Pas. 1897, 1, 88; Répertoire pratique du droit Belge V° Douanes et accises, Nrs 369 en volgende en Nrs 620 en volgende);

Overwegende aldus dat voor wat de hoofdgevangenzitting betreft het beroep van het Openbaar Ministerie ontvankelijk is;

Ten gronde :

Overwegende dat de rijkswachters die het misdrijf vaststelden in het bezit van een huiszoekingsbevel waren ten einde voorwerpen voortkomende van de geallieerde legers te ontdekken;

Dat zij het recht hadden zich in de woning van Appeltans waarvan de naam op het bevel stond, doch niet bij Van de Broek te begeven;

Overwegende dat de bij betichte gedane huiszoeking als nietig dient beschouwd te worden en dat de tijdens voormelde huiszoeking gedane vaststellingen niet als bewijsmiddel tegen betichte kunnen aangewend worden;

Om deze beweegredenen :

Het Hof, zegt het beroep van het beheer niet ontvankelijk, zegt het beroep van het Openbaar Ministerie ontvankelijk doch niet gegrond;

Bevestigt de vrijspraak uitgesproken door de eerste rechter;

Laat de kosten van beroep ten laste van het beheer.

NOOT. — De wet van 26 Mei 1848 op de onverenigbaarheid van functies, bezoldigd door de staat, met het parlementaire mandaat (Staatsblad 28 Mei 1848), zegt niets over de gevolgen, wanneer het gekozen lid der Kamers verzuimt de in art. 1 gestelde keuze te doen. In verband met het hier gestelde probleem is het interessant te wijzen op de bepalingen van art. 36 der Grondwet en vooral op die van art. 1 der wet van 6 Augustus 1931 (Staatsblad 14 Augustus 1931). Dit laatste artikel bepaalt immers, dat het gekozen lid van een der twee wetgevende kamers slechts tot de beëdiging zal worden toegelaten, na neerlegging van de functies, die bij deze wet met het parlementaire mandaat onverenigbaar worden geacht...

* * *

De taak van het O. M. bij de vervolging van belastingzaken draagt slechts een subsidiair karakter. Krachtens art. 247 van de wet van 26 Augustus 1822 (Staatsblad van het Verengd Koninkrijk, 38) gewijzigd door art. 29 der wet van 6 April 1843 (Staatsblad, 23) moet de door het O. M. in te stellen vervolging, wanneer zij uit dezelfde daad voortspruit als die der administratie, door de van deze laatste uitgaande vordering worden voorafgegaan. In dit geval zullen beide vorderingen « gelijktijdig » door de Rechtbank worden behandeld, die er door « één en hetzelfde » vonnis uitspraak over zal doen. Deze bepaling zou logisch voor gevolg moeten hebben, dat beide vorderingen niet kunnen gescheiden worden.

In de conclusies van de advocaat-generaal Gesché bij het cassatiearrest van 9 Juli 1928, waarnaar in boven-

staand arrest van het Hof van Beroep te Luik wordt verwezen, lezen wij desbetreffende het volgende (Pas. 1928, I, 220-221) :

« Le mécanisme de l'article 247 a été exposé très clairement par M. l'avocat général Bosch dans les conclusions qui ont précédé l'arrêt de votre Cour du 24 novembre 1891 (Pasic. 1892, I, 25), et il semble bien que votre jurisprudence ultérieure a toujours appliqué les règles, qui, dans cette occasion, ont été tenues pour être celles de la loi. Ces règles comportent le principe que nous venons d'énoncer, à savoir donc que, dans les cas où il y a lieu à l'action du ministère public et à celle de l'administration des finances, la première ne peut s'exercer sous forme de réquisitions de peines corporelles, que si la seconde a été intentée d'abord.

Il semblerait que logiquement ce principe devrait avoir pour conséquence, que les deux actions restassent liées à jamais, puisque, autrement, il n'est pas possible de faire ce que l'article 247 commande en termes impératifs : statuer à la fois sur les deux actions.

Mais la jurisprudence que nous invoquons ne l'a pas entendu ainsi. Elle a limité à la « première instance » l'association nécessaire des deux actions et la subordination de celle du ministère public à celle de l'administration. Elle a admis que le ministère public pouvait continuer à poursuivre l'application des peines corporelles après que le premier juge avait été saisi des deux actions conjointes.

C'est ainsi notamment que par l'arrêt de votre Cour du 5 octobre 1903 (Pasic., 1904, I, 21) il a été décidé que dans le cas où, outre l'amende et la confiscation, l'infraction donna lieu à l'emprisonnement, le ministère public était recevable à frapper d'appel le jugement qui acquittait le prévenu.

Lorsque par votre arrêt du 6 octobre 1913 (Pasic., 1913, I, 420), vous avez proclamé que le ministère public a seul qualité, à l'exclusion de l'administration pour se pourvoir en cassation, en se basant sur ce que le juge du fond n'a pas condamné un fraudeur à l'emprisonnement principal, vous avez bien entendu aussi, à nous en rapporter au contexte de cet arrêt, décider que le pourvoi du ministère public était recevable, en tant qu'il visait la peine d'emprisonnement, même en l'absence du pourvoi de l'administration.

Les conclusions de M. l'avocat général Pholien qui ont précédé cet arrêt se prononcent d'ailleurs nettement en ce sens.

Une fois, est-il dit, la citation notifiée à la requête de l'administration, le ministère public acquiert de plein droit qualité pour requérir d'une manière indépendante et « exclusive » l'application de la peine d'emprisonnement et soumettre au juge d'appel et par suite à la cour de cassation les questions relatives à cette peine. Et l'autorité de Nypels, dans l'édition belge du Traité de Faustin-Hélie, l'autorité des Pandectes belges sont invoquées à l'appui de cette thorie.

Votre arrêt du 11 février 1907 (Pasic, 1907, I, 120) dont la notice est incomplète, sous ce rapport, dans la Pasicrisie, a aussi reconnu au ministère public le droit de se pourvoir en appel contre une décision d'acquiescement aux fins de poursuivre l'application de la peine d'emprisonnement.

Le 4 juin 1923 (Pasic., 1923, I, 345), vous avez encore décidé, dans un cas où il n'y avait pas de pourvoi d'administration des finances, que, dans les matières où l'administration a l'initiative des poursuites, le ministère public a qualité pour se pourvoir contre une décision portant condamnation à l'emprisonnement.

Faut-il, pour savoir si ces principes sont applicables, s'inquiéter de la nature propre des infractions dont il

s'agit, rechercher si ce sont des infraction de droit commun ou des infractions à une loi fiscale?

Nous ne le pensons pas. Le législateur les a inscrits une première fois dans une loi de caractère exclusivement fiscal, mais il a pu lui convenir de les rendre applicables dans d'autres matières, notamment dans les matières se rattachant par quelque côté à la législation fiscale et où il a jugé utile de faire appel à l'administration des finances pour mieux assurer la sanction de ses prescriptions.

Il lui a suffi pour cela, dans chaque occasion, qu'il dit que c'était sa volonté et, pour que cette volonté dût apparaître certaine à l'interprète, il n'a pas fallu d'avantage non plus qu'un simple renvoi à la loi générale, originelle, où ces principes étaient déposés. Il devait aller de soi, dans sa pensée, qu'il se référerait par là à ces principes, tel qu'ils avaient été toujours compris et appliqués.

Qu'il en soit ainsi résulte, à l'évidence nous semble-t-il, de ce que certaines lois, prévoyant à la fois des infractions à des dispositions de nature fiscale et des infractions à des dispositions qui n'ont rien de mesures d'ordre fiscal, ont par un seul et même article décidé que la poursuite de ces infractions se ferait conformément à la loi de 1822.

Comme pour les infractions de nature fiscale, cette disposition signifie nécessairement que « toutes les règles » de la loi de 1822 leur sont applicables, par cela qu'elle est une et identique pour les infractions de droit commun, elle a aussi le même sens en ce qui concerne celles-ci. »

De wet van 26 Augustus 1822 geldt ook nog in Nederland. Een vergelijking, tussen de rechtspraak der beide landen betreffende art. 247, zou ongetwijfeld belangwekkend zijn.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 29 Mei 1947.

Voorzitter : M. Bervoets.

Pl. Rechters : M.M. Boelens en Van Lidth de Jeude.
Pleiters : Mrs Bastaens en Eg. Deckers.

Holografisch testament. — Niet vermelding van het jaartal in de dagtekening.

Wanneer in de dagtekening van een eigenhandig geschreven testament het jaartal ontbreekt en slechts de vermelding : « Zaterdag, 13 Februari » voorkomt, is zulk testament geenszins nietig, wanneer in deze vorm van uiterste wilsbeschikking gegevens gevonden worden, die toelaten de juiste datum, waarop zij werd gemaakt, te bepalen.

(B. W. art. 970)

A. en cs. t/ A. en cs.

Overwegende dat de aanleggers enkel de nietigheid vragen van het eigenhandig testament, op grond van niet-naleving door de erflater van de bepalingen van art. 970 van het burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat het geenszins wordt betwist dat het testament werkelijk eigenhandig geschreven werd door de erflater, maar dat wordt beweerd dat het testament, dat enkel voor wat de datum betreft, vermeldt « Zaterdag 13 Februari » zonder melding van jaar nietig is;

Overwegende dat aangaande de gevolgen van het niet uitdrukkelijk vermelden van het jaartal, of de maand, of de dag, er menigvuldige geschillen zijn ontstaan, en dat daarover tegenstrijdige beslissingen zijn getroffen;

Overwegende dat het opmerkelijk is dat grote rechtsgeleerden over die kwestie soms tegenstrijdige leerstellingen verkondigen maar dit misschien wel te wijten is zowel aan de wijze waarop het vraagstuk gesteld werd als aan het vraagstuk zelve;

Overwegende dat uit de bewoordingen van art. 970 B.W.B. enerzijds zeer klaar en helder spruit dat als *pleegvormen* wordt vereist dat uit eigenhandig geschreven tekst van het testament de juiste datum (dag, maand en jaar) dient te kunnen worden afgeleid;

Overwegende dat de partijgangers van een strenge toepassing van de letter van de tekst eerst genegen waren, aldus te vereisen op straf van nietigheid, dat uitdrukkelijk worde vermeld :

- 1° de dag,
- 2° de maand,
- 3° het jaartal;

Overwegende echter dat op grond van logische beschouwingen onder andere het feit dat in tegenstrijd met het bevel (ordonnance) van 1735, artikel 38, welke uitdrukkelijk dag, maand en jaartal vereiste, artikel 970 enkel spreekt van *gedagteekend*, sommige rechtsgeleerden waaronder Laurent, aannemen dat, indien op het testament wordt vermeld Kerstmis en het jaartal, men het testament moet aanzien als genoegzaam gedagtekend, daar Kerstmis betekent 25 December;

Overwegende dat na die toegeving andere schrijvers aannemen dat, als men uit de eigenhandig geschreven tekst van het testament kan afleiden welke de datum is men dient aan te nemen dat de vereisten van art. 970 vervuld zijn;

Overwegende dat in de huidige tijd de rechtsleer en de rechtspraak als algemene strekking een neiging vertonen, meer aandacht en waarde te hechten aan de hogere billijkheid dan naar vormelijke vereisten van een ouderwets formalisme; (wat niet wil zeggen dat een welbegrepen formalisme d.w.z. de eerbied der logisch verrechtvaardigde pleegvormen, niet een kostbare waarborg is voor een goede gerechtigheid);

Overwegende dat het billijk en rechtvaardig schijnt meer waarde te hechten aan de zekere, klare en duidelijke laatste wil van een afgestorvene, dan aan de zagezegde bedoelingen van de rechtsgeleerden die de tekst van artikel 970 van het burgerlijk Wetboek hebben opgesteld, — bedoelingen aangaande dewelke men gissingen en veronderstellingen zonder enige zekere grondslag kan maken;

Overwegende in casu het wel blijkt uit de bewoordingen van het testament en zijn vorm dat de erflater verre van de datum niet te willen preciseren zo ver is gegaan niet alleen de datum van de maand maar zelfs de dag te vermelden (Zaterdag) wat niet uitdrukkelijk vereist wordt en dat men in casu tot de overtuiging komt dat door een loutere stoffelijke vergissing (toe te schrijven misschien aan de

ontroering van de erflaatster die moest geopereerd worden) het jaartal vergeten werd;

Overwegende dat, als men bovendien in acht neemt dat de redenen waarom de datum op het testament wordt vereist tweërlei zijn :

1° om te kunnen nagaan of de erflaatster bewaam was op het ogenblik van het opstellen van het testament;

2° om toe te laten welk testament het laatste werd geschreven in geval van verschillende testamenten, deze twee redenen niet in aanmerking komen in casu, vermits er maar één testament is, en dat zowel in 1937 als in 1943, de erflaatster meerderjarig was en bewaam;

Overwegende dat dus dient gehuldigd de leer dat indien in het testament zelve gegevens worden verstrekt, welke toelaten de juiste datum waarop het werd geschreven te bepalen, het testament dient aanschouwd als geldig;

Overwegende dat Planiol de mening uitdrukt dat voor het eigenhandig testament de regels die de wet voorschrijft, eerder dienen tot het bewijzen van de rechtsgeldigheid van het testament als werkelijke pleegvormen; (Planiol, *Traité Élémentaire de Droit Civil*, tome III, nr 2515, édition de 1921);

Overwegende dat in casu, gelet op de omstandigheden dat in het testament uitdrukkelijk wordt verklaard dat het werd opgesteld op een « Zaterdag 13 Februari » en dat indien de door verweerders en verweerders in tussenkomst aangestipte feiten bewezen worden, het vaststaat dat het testament opgesteld werd op 13 Februari 1943;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Alvorens ten gronde te beslissen :

Laat verweerders toe te bewijzen door alle midelen van recht getuigen inbegrepen, volgende feiten.

NOOT. — Dit vonnis munt niet uit door juridische nauwkeurigheid, hetgeen door het inroepen van een « hogere billijkheid » ten nadele van een « ouderwets formalisme » niet wordt goedge maakt. Indien het de door art. 970 B. W. aangeraakte problemen niet helemaal juist en volledig stelt, geeft het ons niettemin gelegenheid een paar principiële kwesties te preciseren. Rechtspraak en rechtsleer nemen thans eensgezind aan, dat de bij art. 970 B. W. bepaalde geldigheidsvereisten voor het holografisch testament in werkelijkheid slechts de rol van waarborgen vervullen en de onvolledigheid van de dagtekening, van het ogenblik dat zij aanwezig is, kan aangevuld worden.

Deze eensgezindheid is evenwel zoek, wanneer het er om gaat te bepalen aan de hand van welke gegevens de onvolledige dagtekening kan vervolledigd worden. Lange tijd waren rechters en auteurs van oordeel, dat deze gegevens in het testament zelve moesten worden gevonden naar de rechtspraak: « ex ipsomet testamento, non aliunde ». Deze theorie wordt echter nog slechts door enkele schrijvers (o.m. Kluyskens, *DI III*, 2de uitgave, p. 261) en door enkele rechterlijke beslissingen (o.m. Hof Gent, 2 Maart 1889, *Pas.* 1889, II, 240) gevolgd. De recente doctrine en rechtspraak staat meestal op het standpunt, dat de bij art. 970 B. W. gestelde geldigheidsvereisten kunnen aangevuld worden, zowel door gegevens uit als buiten het testament geput. (Vgl. De Page, *T. VIII*, Vol. II, nrs. 860, 861 en 864).

Het bovenstaande vonnis verdedigt formeel het oude standpunt maar staat een getuigenverhoor toe betreffende gegevens, die ontegensprekelijk buiten het testament liggen, waardoor dan de werkelijke draagwijdte van de aangenomen theorie meteen wordt miskend. (Zie De Page, a.w., p. 982, noot 50).

* * *

Onder historisch opzicht is het wellicht interessant te vermelden, dat het holografisch testament vóór de Code Civil slechts bij uitzondering in de Nederlandse gewesten toegelaten was. (Zie o.m. art. 12 van het Eeuwig Edict van 1611 en Hugo de Groot, *Inleiding tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid*, B. II, D. 17) en de aanleiding was in de Tweede Kamer van het Verenigde Koninkrijk tot een felle strijd tussen de vertegenwoordigers uit de Zuidelijke Nederlanden enerzijds en anderzijds die van de Noordelijke provinciën en de minister van Justitie. De bepaling van art. 979 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek betreffende het holografisch testament vertoont duidelijk de invloed van deze parlementaire strijd; zij is in die mate een verminking van art. 970 van de Code civil, dat in het Nederlands recht het eigenhandig geschreven testament naast het besloten een geheel overbodige vorm van testeren geworden is. (Vgl. Asser-Meyers, *Erfrecht*, 1941, 4e uitgave, p. 195-196; De Blécourt, *Kort begrip van het Oudvaderlandsch Recht*, 1939, 5de uitgave, nr. 241; Hugo de Groot; *Inleidinge tot de Hollandsche rechtsgeleerdheid*, 4de herziene en vermeerderde uitgave door Mr L. J. Van Apeldoorn, 1939, dl. II, p. 158 e.v.).

Opmerkelijk is ook hoe het holografisch testament sinds de Code civil — aanvankelijk was deze wijze van testeren slechts in het gebied van het droit coutumier bekend — steeds meer en meer terrein heeft weten te veroveren. Het is o.m. ingevoerd in de wetboeken van Spanje, Italië, Oostenrijk, Duitsland en Zwitserland. (Zie Asser-Meyers, a. w., p. 197).

S.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

16 Juli 1947.

Voorzitter : M. A. Van Lerberghe.

Referendaris : M. F. Sabbe.

Pleiters : Mrs Mayeur loco Gillon en Evens loco Roose.

Daden van koophandel. — De verbintenissen betreffende onroerende goederen, aangegaan door handelaars met het oog op hun handel, zijn subjectieve daden van koophandel.

De wettelijke regel, dat alle verbintenissen van kooplieden aangegaan met het oog op hun handel, geacht worden daden van koophandel te zijn, is van algemene toepassing. De door rechtsleer en rechtspraak ten onrechte op deze algemene regel gemaakte uitzondering ten aanzien van de verbintenissen betreffende onroerende goederen, kan door geen enkele wet of wettelijk gestaafd worden en is het gevolg van het feit, dat niet voldoende het door art. 2 van de wet van 15 December 1872 gemaakte onderscheid tussen objectieve en subjectieve daden van koophandel in het oog wordt gehouden. Indien eensdeels uit de eerste alinea's van dit art. 2 kan afgeleid worden, dat de verbintenissen betreffende onroerende goederen nooit objectieve handelsdaden kunnen zijn, kan andersdeels hieruit evenwel niet geconcludeerd worden, dat dergelijke verbintenissen nooit geen subjectieve handelsdaden zouden kunnen zijn.

Integendeel, de bepaling van art. 2 in fine voorziet juist dat verbintenissen, die van burgerlijke aard zijn, handelskarakter kunnen verkrijgen.

(W. v. K., wet van 15 December 1872, art. 2)

Sans t/ P.V.B.A. Weverij Noveltis.

Overwegende dat de vordering er toe strekt verweerster te horen veroordelen om aan eiser te betalen de som van 427.656,— frank 15 % met de gerechtelijke intresten vanaf de dag der dagvaarding, en de kosten van het geding, wegens saldo voor kosten voor betonwerken aan een fabriek, gebouwd op grond van verweerster;

A. Bevoegdheid :

Overwegende dat verweerster opwerpt dat de Rechtbank van Koophandel onbevoegd is, ratione materiae; dat, wanneer het over onroerende goederen gaat, alleen de Burgerlijke Rechtbank bevoegd is om kennis te nemen van een vordering ingeleid door een ondernemer tegen de bouwheer, zelfs indien deze laatste handelaar is en hij het gebouw heeft doen oprichten met het oog op zijn handelsbedrijvigheid;

Overwegende dat eiser de bevoegdheid der Rechtbank van Koophandel steunt op art. 12 van de Wet van 25 Maart 1876, en art. 2 fine van de Wet van 15 December 1872;

Overwegende dat art. 2 fine van de wet van 15 December 1872 als commercieel aanziet alle verbintenissen van handelaars, tenzij het bewezen ware dat de oorzaak ervan vreemd is aan hun handel;

Overwegende dat de vraag zich stelt of de verbintenissen aangaande onroerende goederen, gesloten door handelaars, met het oog op hun handel, onder toepassing vallen van art. 2 fine der wet van 15-12-1872;

Overwegende dat de rechtspraak desaangaande zeer verdeeld is, en drie verschillende oplossingen vorenhoudt;

1. Drie leerstellingen :

Overwegende dat de oudste rechtspraak een negatieve oplossing geeft, en van het vermoeden van commercialiteit uitsluit, de verbintenis aangegaan door een handelaar ten overstande van een bouwmeester of aannemer die voor hem handelsgebouwen optrekt (Brussel, 5 Mei 1905. Jur. Com. Bruxelles 301; Brussel 29 Maart 1931. Pas. 1932, II, 5; Burg. Gent 8 Januari 1913. Pas. III, 140; Burg. Brugge 18 Juni 1913. Pas. 1914, III, 304; Hrb. Brussel 30 Januari 1904. Jur. Com. Brux. 123; Hrb. Kortrijk 14 Maart 1914. Pas. III, 265; Brussel 9 Februari 1928. Jur. Com. Brux. 5; Hrb. Brussel 2 Februari 1922, R. W. 1927, 337; Hrb. Brussel 10 Februari 1933, R. W. 57; Hrb. Luik, 11 Mei 1936. Jur. Liège 221; Luik 22 Juli 1903. Pas. 1904, II, 5; Luik 22 Okt. 1908 (P. P. 1909 nr 481); Hrb. Brussel 11 Februari 1910 (P.P. 1910 nr 904); Hrb. Brussel 4 Maart 1913 (P.P. 1914 nr. 1302); Luik 20 December 1915. Pas. 15-16, II, 264; Luik 3 April 1917. Pas. 19-7, II, 206; Luik 9 Juli 1921. 925, II,

20; Gent 30 December 1899. Pas. 1900, II, 280);

Overwegende dat een andere rechtspraak een negatieve oplossing geeft voor kopen-verkopen en verhuringen van onroerende goederen, en een positieve voor het bouwen (Gent 18 Juni 1909. Jur. com. Fl. en vooral Hrb. Kortrijk 2 Januari 1937, R. W. 1935-37, 1643);

Overwegende dat een derde rechtspraak in ieder geval een positieve oplossing geeft aan de vraag (Brussel 30 Oktober 1889, P.P. 1890, nr. 1517; Brussel 12-2-1890. Pas. 326; Hrb. Aalst 5-4-1932, Jur. Com. Fl. 1934, 263; Hrb. Gent 6-3-1937, Jur. Com. Fl. 1937, b 23; Hrb. Namen 20 Mei 1943, J. T. 1945, nr. 3648; Hrb. Aalst 31 December 1946, R. W. 1947, 690; Doctrinale studies van Hoornaert in J. T. 1945, nr. 3640, en van A. Cloquet in J. T. 1947, 321 e.v.; te vermelden als schijnende deze leerstelling goed te keuren; Cassatie 22 Mei 1947, R. W. 1947, 1293);

2. Motieven van deze leerstellingen :

Overwegende dat deze rechtspraak die de verplichtingen betrekking hebbende op onroerende goederen uit het vermoeden van commercialiteit voorzien door art. 2 fine van de wet van 15-12-1872, uitsluit, deze uitsluiting afleidt uit het inzicht van de opstellers van de Handelscode van 1807 (art. 632) en van de Wet van 1872; onder het gezag van de Handelscode van 1808, zo redeneren zij, werden de verbintenissen op onroerende goederen als uitsluitend burgerlijk aangezien, zelfs indien ze betrekking hadden op de handel der partijen, welnu, de wetgeving van 1872 heeft aan deze manier van zien door art. 2 fine niets veranderd (cfr. Fredericq. Traité T. I, nr. 56);

Overwegende dat de tweede leerstelling redeneert als volgt: art. 2 der wet van 15 December 1872 aanziet als handelsdaad « ieder aankoop van eetwaren of koopwaren met een inzicht van voortverkoop », « a contrario » dient er uit afgeleid « dat aankoop of verkoop van onroerende goederen nooit geen handelsdaad is », echter spreekt de wet niet van *bouwen* van een onroerend goed, zodanig dat aan zulke daad het algemeen vermoeden van art. 2 fine toegepast mag worden, en zulke daad een handelsdaad is wanneer ze het belang van de gedreven handel in hoofddeel beoogt;

Overwegende dat, ten slotte, de derde leerstelling onderwijst, dat geen enkele wet of tekst het vermoeden van commercialiteit ontnemt aan verplichtingen van handelaars met het oog op hun handel, zelfs indien deze verplichtingen verband houden met kopen, verhuren of bouwen van onroerende goederen, en bijgevolg art. 2 fine van de wet van 15 December 1872 altijd toepassing vindt;

3. Onderzoek der motieven :

Overwegende dat het verkeerd schijnt te leren dat de wet van 1872 niets heeft gewijzigd aan de heersende zienswijze onder de code van 1808, betreffende de bevoegdheid van de Rechtbanken van Koophandel;

Overwegende dat eerst en vooral de wet van 1872

de regelen van de Code van 1808 afschaft;

Overwegende dat daarenboven de wet van 1872 de heersende zienswijze grondig wijzigde door de tekst van haar artikel 2;

Overwegende dat inderdaad art. 2 een onderscheid maakt tussen objectieve handelsdaden en subjectieve handelsdaden;

Overwegende dat art. 2, al. 1, de verplichtingen op de onroerende goederen uitsluit uit de objectieve handelsdaden, door te verklaren dat alleen de kopen van onroerende goederen met het inzicht ze te verkopen objectieve handelsdaden zullen zijn;

Overwegende dat art. 2, laatste alinea, echter als objectieve handelsdaden aanziet « *alle* verbintenissen der handelaars, tenware ... »;

Overwegende dat men de woorden hun werkelijke betekenis hoeft te geven;

Overwegende dat het woord « *alle* », geen de minste twijfel laat bestaan; dat het woord geen beperkingen duldt; dat dus ook de verplichtingen op onroerende goederen, die geen objectieve handelsdaden zijn, nochtans subjectieve handelsdaden kunnen zijn; dat zo de wetgever de verplichtingen op onroerende goederen hadde willen uitsluiten hij het woord « *alle* » niet zou gebruikt hebben; dat het ook nergens uit de voorbereidende werken blijkt dat de wetgever de draagwijdte voor het woord « *alle* » zou willen beperken hebben;

Overwegende dat de zin van het woord « *alle* » klaar is en geen interpretatie van de wil van de wetgever eist; dat deze wil voldoende duidelijk is;

Overwegende dat de motieven van de leerstelling tot nu toe gevolgd door deze Rechtbank, en uitgedrukt in het vonnis van 5 Januari 1937, dienen herzien;

Overwegende dat er inderdaad, niet « *a contrario* » dient afgeleid, uit het feit dat ieder aankoop van eetwaren of koopwaren, met het inzicht van voortverkoop, als een handelsdaad wordt aangezien; dat ieder aankoop van onroerende goederen nooit geen handelsdaad kan zijn;

Overwegende dat de vergissing berust in het feit dat niet voldoende het onderscheid door art. 2 gemaakt tussen objectieve en subjectieve handelsdaden, wordt in oog genomen;

Overwegende dat weliswaar uit de eerste alinea van art. 2 mag afgeleid worden dat koop-verkoop of verhuring van onroerende goederen nooit geen objectieve handelsdaden zijn, maar nergens mag uit besloten worden dat deze verbintenissen geen subjectieve handelsdaden kunnen zijn;

Overwegende dat integendeel art. 2 laatste alinea werd voorzien juist om dergelijke verbintenissen die « *per se* » civiel zijn, een handelskarakter te geven;

Overwegende dat uit de voorgaande overwegingen dient afgeleid dat de derde leerstelling, waar naar de laatste rechtspraak zich wendt, en die duidelijk werd uiteengezet in de doctrinale studies van Hoor-naert en Cloquet, dient gevolgd te worden;

Overwegende dat, ter zake, verweerster handelaarster is;

Overwegende dat het onroerend goed dat gebouwd werd, een fabriek is, en dus het vermoeden van

commercialiteit door de aard van het onroerend goed niet teniet wordt gedaan;

Overwegende dat het vermoeden van commercialiteit ook niet teniet werd gedaan door bewijzen aangebracht door verweerster;

Overwegende dat dus de Rechtbank bevoegd is;
B. *Te gronde* : (zonder belang).

BIBLIOGRAPHIE

Henri Bohy, Charley del Marmol, Charles Goossens, *Répertoire bibliographique du droit belge (1919-1945)*, publié avec la collaboration de Jean Limpens et sous le patronage scientifique de la Faculté de Droit de l'Université de Liège. Préface de Léon Graulich, Luik, Les Presses Universitaires de Liège, 1947, 456 p.

Dit repertorium is een algemene en systematische inventaris van de rechtsliteratuur, die zowel in de Franse als in de Nederlandse taal, en zowel onder de vorm van zelfstandige werken als onder die van tijdschriften, in België gedurende het tijdvak 1919-1945 gepubliceerd werd.

Om dit werk te kunnen samenstellen hebben de auteurs een prestatie aan arbeid en geduld moeten leveren, die in hoge mate alle achting en waardering verdient. Zoals bekend, bestaat er enerzijds in België geen instelling, waar de uitgevers hun publicaties verplichtend moeten deponeren, hetgeen de opsporingen honderdvoudig zou vergemakkelijken en een waarborg voor volledigheid zou bieden. Anderzijds zijn de in ons land verschenen en verdwenen en nog verschijnende tijdschriften zeer talrijk, zodat het opzoeken en nazien ervan alleen reeds een enorme som van tijd en uithoudingsvermogen vertegenwoordigt. De drie samenstellers hebben, buiten de steekkaarten van de bibliotheek der rechtsfaculteit van de Luiker universiteit, naast de « *Bibliographie de Belgique* » en Grandin's « *Bibliographie générale des sciences juridiques, politiques, économiques et sociales* », honderden catalogi, uitgeversberichten e.a. en ongeveer tachtig tijdschriften, bulletins, enz. moeten raadplegen en bewerken.

De op deze wijze opgemaakte steekkaarten — 10.158 — werden in vier en twintig hoofdstukken, volgens een eenvoudig en klassiek plan gerangschikt. Deze hoofdstukken zijn gewijd aan : 1. werken van algemene aard; 2. Onderwijs van het recht; 3. Recht der oudheid; 4. Geschiedenis van het recht; 5. Burgerlijk recht; 6. Handelsrecht; 7. Navigatierecht; 8. Economisch recht; 9. Rechterlijke inrichting; 10. Burgerlijke rechtsvordering; 11. Strafrecht; 12. Strafvordering; 13. Publiek recht; 14. Administratief recht; 15. Fiscaal recht; 16. Notarieel recht; 17. Arbeidsrecht; 18. Intellectuele rechten; 19. Recht ontstaan uit de oorlog; 20. Koloniaal recht; 21. Volkenrecht; 22. Internationaal privaatrecht; 23. Buitenlands recht; 24. Vergelijkend recht.

Deze hoofdstukken zijn in verschillende afdelingen onderverdeeld, die op hun beurt weer zoveel mogelijk systematisch zijn geordend.

Het spreekt vanzelf dat dit plan niet zonder moeilijkheden kon worden verwezenlijkt. Het recht past niet meer in zijn traditionele kaders.

Aan dit algemeen repertorium, dat door zijn duidelijke en overzichtelijke verdelingen gekarakteriseerd is, werd door de auteurs, teneinde de opzoekingen te vergemakkelijken, een alfabetisch personen- en een zeer uitvoerig alfabetisch zakenregister toegevoegd.

Voor de verwezenlijking van dit waardevolle en niet te missen werkinstrument verdienen de auteurs en de uitgevers alle lof. Ten aanzien van het omvangrijk werk, dat zij moesten verrichten, en van de grote moeilijkheden, die zij moesten overwinnen, moeten critische opmerkingen achterwege blijven. Niemand beter en duidelijker dan de auteurs zelf — te oordelen naar de inleiding — geven zich rekenschap van de mogelijke tekorten en onvermijdelijke leemten. Deze tekorten en leemten zijn overigens onbeduidend t.a.v. de onschatbare diensten, die dit repertorium aan alle juristen kan bewijzen. De auteurs drukken aan het slot hunner inleidende beschouwingen over de opzet van hun werk de hoop uit, alle vijf jaren supplementen te kunnen laten verschijnen, indien het repertorium de ontvangst geniet, waarop zij durven rekenen. Mocht deze hoop niet beschaamd worden!

V. L.

Mr J. WIARDA. — **Aard en betekenis van rechtsbeginselen, inzonderheid de beginselen van goede trouw en billijkheid in ons positieve recht.** Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen op Zaterdag, 31 Mei 1947. Zwolle, N. V. Uitgeversmij. W. E. J. Tjeenk Willink, 1947, 27 p.

Op 20 December 1946 werd door de Hoge Raad der Nederlanden in zake de erfgenamen Kessels een arrest gewezen (N. J. 1947, nr. 59, met noot van Meyers; R. W. 1947, 1052), waarbij dit hoogste rechtscollege aan het slot zijner overwegingen, geheel eigen beweging, het volgende toevoegde: «dat de vraag zou kunnen worden opgeworpen, of de verhouding, waarin de erfgenaam-schuldenaar tot zijn mede-erfgenamen-schuldeisers, na het overlijden van den erflater, komt te staan als deelgenoot in den gemeenen boedel, niet dezen invloed heeft, dat hij onder bijzondere omstandigheden de inning der vordering zal kunnen afwenden, door aan te toonen, dat — gelet op de mogelijkheid van verrekening zonder nadeel voor zijn deelgenooten, tegenover groote nadeelen eener betaling voor hem zelf — deze inning strijdig zou zijn met wat de beginselen van goede trouw en billijkheid, welke de rechtsverhouding tusschen de deelgenooten der ervengemeenschap mede bepalen, als gedragslijn tusschen mede-erfgenamen in het gegeven geval zouden voorschrijven.»

Deze uitspraak is zeer belangrijk omdat nergens in de wet gezegd wordt, dat de beginselen van goede trouw en billijkheid, de rechtsverhouding, waarin de erfgenaam-schuldenaar tot zijn mede-erfgenamen-schuldeisers staat (zie artt. 1132 en 1335 B. W.; 843 e. v. en 1220 C.C.), mede bepalen. Zij doet als vanzelf een drietal vragen rijzen, die het voorwerp vormen van Mr's Wiarda's betoog.

De eerste vraag: is er positief, d.w.z. in rechte geldend en als regel afdwingbaar recht buiten de in de wet uitgedrukte rechtsregels? — wordt thans vrijwel algemeen bevestigend beantwoord. De ter dezer zake aan gang zijnde ontwikkeling is echter noch in de theorie noch in de praktijk van het recht voleind, hetgeen naar de mening van de redenaar door de leer der rechtsbeginselen wordt aangetoond.

De tweede vraag: wat is een rechtsbeginsel; kan het met name als positief recht worden toegepast ook in die gevallen, waarin het in de wet te berechten geval regerende wetsartikelen niet staat uitgedrukt; zoo ja, in hoeverre? geeft aan Mr. Wiarda gelegenheid een aantal interessante beschouwingen te wijden aan het rechtsbeginsel, in het bijzonder dan als «rechtsbron»,

in die zin, dat het ook in geval de wet er over zwijgt «iets tot recht kan maken». Hij bepleit hierbij de uitbreiding van cassatie tot schennis of verkeerde toepassing van rechtsbeginselen, ook voor zoverre die in de wet of het betreffende wetsartikel niet staat uitgedrukt, en wijst een weg aan, waarlangs deze uitbreiding zonder wetswijziging zou kunnen mogelijk zijn. Op grond van de zich ontwikkelende jurisprudentie van de Hoge Raad verwacht hij, dat dit rechtscollege aan de rechtzoekenden ook bij aantasting van niet in de wet of het betreffende wetsartikel neergelegde rechtsbeginselen de helpende hand gaat bieden.

De derde vraag, die Groninger hoogleraar in zijn rede beantwoordt is: waarin bestaan de beginselen van goede trouw en billijkheid; wat is hunne beteekenis voor ons positieve recht en hoe kunnen zij zich verder ontwikkelen? Wat onder deze beginselen precies te verstaan is, laat zich evenals bij de rechtsbeginselen in het algemeen, gemakkelijker aanduiden, dan volstrekt omschrijven. Van de elementen welke in rechte aan de beginselen van goede trouw en billijkheid ten grondslag liggen, vallen er drie in het bijzonder op: 1° afweging van de belangen van ieder der partijen, 2° afweging van de schuld van ieder der partijen, 3° fatsoen, zedelijk behoren.

Een der voornaamste functies van de rechtsbeginselen van goede trouw en billijkheid ziet Mr. Wiarda in wat men «rechtsverfijning» heeft genoemd en waarin de oplossing van nog menig rechtsprobleem z.i. ligt. Hij illustreert dit door twee voorbeelden, aan de hand van art. 2014, 2de lid B. W. (art. 2279 C.C.) betreffende de regeling aangaande de teruggave van onvreemde en verloren zaken door de houder aan de eigenaar en van art. 1395, 1° B. W. (art. 1235 C.C.) betreffende de zgn. *condictio indebiti*.

Het geschrift van de nieuw benoemde hoogleraar biedt zonder enige twijfel, ook voor juristen in België, stof tot overweging en discussie.

Dr. J. P. FOCKEMA ANDREAE. — **De visie van groote wetgevers.** Alphen a.d. Rijn, N. Sansom, N. V., 1945, 38 p.

«Wetgeven is niet ieders werk. Maar het product van dien even gewichtigen als moeilijken arbeid is wel ieders zaak.» — aldus vangt Dr. J. F. Fockema Andrae, de bekende auteur van werken als «Ieder wordt geacht de wet te kennen», dit geschrift aan.

Hij vertelt in deze bladzijde iets van de denkbeelden van enkele groote wetgevers, van de visie op hun arbeid «die voor hen geen valse dagtaak maar een levensstaat, een edele roeping was». Hij koos zeven wetgevers uit verschillende landen, uit verschillende tijden en uit zeer onderscheidene gebieden van het recht, om des te beter het door hem beoogde te kunnen doen uitkomen; het zijn de Jood Mozes, de Griek Solon, de Duitser Eike von Repgow, de Fransman Napoleon, de Nederlander Thorbecke, de Oostenrijker Franz Klein, en de Zwitser Eugen Huber.

Deze publicatie is in feite de lezing, die door Fockema Andrae voor de «Vereniging voor Academische Lezingen» te Leiden, op 25 April 1940 werd gehouden, maar die tengevolge van de oorlogsomstandigheden niet vroeger kon uitgegeven worden. Zij heeft trots dit tijdsverloop haar actualiteit behouden en bevat «lichtende richtlijnen voor de wetgevers van de eerstkomende jaren, die een breede, grootsche visie zoozeer behoeven.»

A. S.

MEDEDELINGEN

HET VIJFTIGJARIG BESTAAN VAN HET COMITÉ MARITIME INTERNATIONAL

Op 24, 25 en 26 September jl. werd te Antwerpen de XXste conferentie van het Comité Maritime International gehouden, naar aanleiding van zijn vijftigjarig bestaan. Een verslag van de werkzaamheden van deze conferentie zal in een volgend nummer van ons Weekblad verschijnen.

Het Comité Maritime International (C.M.I.) werd eigenlijk reeds in 1886 door Minister Beernaert, Louis Franck, advocaat aan de Balie van Antwerpen en Charles Lejeune, assuradeur te Antwerpen, opgericht. De eerste conferentie van de nieuwe vereniging werd in 1887 te Brussel gehouden.

Het opzet van het C.M.I. was de unificatie van het private zeerecht. Dit doel meenden de oprichters te kunnen verwezenlijken bij middel van internationale conventies. Naast het C.M.I. als centraal organisme, werd getracht in alle maritieme landen zelfstandige nationale verenigingen op te richten — de leden zouden uit de middens van reders, handelaars, verzekeraars, bankiers worden gerecruteerd — die met het C.M.I. in regelmatige betrekking zouden staan, en voor de eenmaking van het zeerecht zouden ijveren. De eerste dezer verenigingen werd op 22 November 1896 te Antwerpen opgericht onder de benaming: « Association belge pour l'unification du droit maritime belge ».

Het is bekend, dat het internationaal overleg op zee-rechtelijk gebied officieel bijna altijd in diplomatieke conferenties te Brussel heeft plaatsgevonden. In hoeverre het de nationale eenvormigheid van het zeerecht heeft verwezenlijkt, is een vraag waarvan de beantwoording niet eenvoudig en niet bemoedigend zou zijn.

Maar zeker is het, dat in de voorbereiding van het Brusselse diplomatieke werk het aandeel van het Comité Maritime International — samen overigens met het « Maritime Law Committee » van de in 1873 opgerichte « International Law Association » — buitengewoon belangrijk en dikwijls beslissend is geweest.

Wie over de geschiedenis en het werk van het C.M.I. wil ingelicht worden, raadplege o.m. het werk van Frederic Sohr: *Le droit maritime et son unification internationale* (Brussel, Larcier, 1914, p. 397) en de verschillende in boek- of vlugschriftvorm uitgegeven « Bulletins » van het C.M.I. zelf.

De figuur, die in het C.M.I. de grootste activiteit ontplooid heeft en zijn ontwikkeling en richting in hoofdzaak bepaald heeft, is ongetwijfeld wijlen staatsminister Louis Franck geweest.

E. P. B.

BIJEENKOMST VAN NOTARISSEN TE ANTWERPEN

Op 27 en 28 September zullen te Antwerpen « Notariële dagen » worden gehouden, met het doel een aantal naoorlogse vraagstukken betreffende het notariaat te behandelen en de betrekkingen tussen ambtgenoten te bevorderen. Deze « notariële dagen » worden ingericht door de Kamer der Notarissen van Antwerpen met de medewerking van de Federatie der Belgische notarissen.

Het programma der afdelingen, die in het notarishuis te Antwerpen, Koningin Elisabethlaan, 10, zullen vergaderen, ziet er als volgt uit :

I. Notarieel Recht :

Voorzitter : M. Moreau de Melen; ondervoorzitter : M. De Ridder.

Verslaggevers : M.M. Moreau de Melen, Baugniet, Staessens, W. Janssens en De Vroe.

Onderwerpen :

1°) Vermindering van het aantal en wijze van benoeming der notarissen.

2°) Vereenvoudiging van het opstel der akten en van de werkwijze der kantoren.

3°) Vereniging van notarissen, plaatsvervanging, indeplaatsstelling en afvaardigingen.

II. Oorlogsvraagstukken :

Voorzitter : M. Thuysbaert; ondervoorzitter : M. Verelst.

Verslaggevers : M.M. Van Houtte, Van Wetter, Istas, en A. Genin.

Onderwerpen :

1°) Verborgen hypotheek der schatkist voornamelijk in verband met uitzonderlijke belastingen en belasting op het kapitaal.

2°) Verval en verjaring der grondpandelijke inschrijvingen.

3°) Afwezigheid en overlijden.

4°) Betrekkingen der notarissen met Sequester en Instituut voor den Wissel.

III. Ereloon en Belastingen :

Voorzitter : M. Taymans; ondervoorzitter : M. Keyzer.

Verslaggevers : M.M. Taymans, Delanney, Poncelet, W. Janssens, Hermans en Istas.

Onderwerp :

1°) Hervorming en/of aanpassing van het tarief.

2°) Bedrijfsbelasting.

3°) Misbruiken der overdracht van onroerende goederen bij onderhandse akte.

4°) Monopolie der aangiften van nalatenschap.

5°) Authenticiteit in zake scheepsakten.

TIJDSCHRIFTEN

NEDERLANDSCH JURISTENBLAD, afl. 31, 20 Sept. 1947. — Mr A. Bockwinkel, Strafrecht en tuchtrecht, met onderschrift van Van Oven. — Opmerkingen en Mededelingen : Nogmaals : de verhoging der rechterlijke salarissen. — J. W. Van der Zanden, Art. 3 lid 3 Merkenwet. — Prof. Mr C. H. P. Polak, Delegatie van buitenwerkingstelling van wetsartikelen. — Verlenging van verloren rechtspersoonlijkheid. — Nieuwe voorziening op het gebied van de industriële eigendom. — Rechtspraak van de week. — Boekaankondigingen. — Tijdschriften. — Berichten.

WEEKBLAD VOOR PRIVAATRECHT, NOTARIS-AMBT EN REGISTRATIE. Zaterdag 20 September 1947. 78e jaargangs, nr 4000. — Prof. Mr J. Wiarda, Eggens' Prae-advies over vormen van nietigheid en van bekrachtiging van rechtshandelingen. — Mr P. W. Van der Ploeg, Levering van onroerend goed. — Tijdschriften. — Rechtsvraag. — Berichten en Mededelingen. — Broederschap der Candidaat-Notarissen. — Benoemingen, Overlijden, enz.

JOURNAL DES TRIBUNAUX, 21 September 1947, nr 3736. — Charles Van Reepinghe : Le programme de M. Struye. — Paul Herbiet : Aviation et cas fortuit. — Jurisprudence. — La chronique Judiciaire. — Bibliographie.